

## СТАНОВИЩЕ

от професор доктор Светослав Овчаров

за дисертационен труд на Ивайло Нацев на тема  
„Творчески и технически проблеми при цифровата  
реставрация на филмови фонограми“

Дисертантът е представил всички възможни материали за защита на образователната степен „доктор“: дисертационен труд в обем от 250 страници, автореферат, справка за приносите, списък на публикации. Дисертационният труд е снабден с необходимия справочен апарат, в който добросъвестно са цитирани източници от печатни и електронни издания. Същностна част от труда са приложените проведените интервюта и анкети, които имат пряко отношение към предмета и приложното поле на дисертационния труд. Предоставените текстове имат всички атрибути според изискването на Закона да бъдат легитимен дисертационен труд.

Дисертационният труд е организиран в увод, две големи глави, всяка с по 6 подчасти, трета глава с три подтеми, заключение, формулировка на приносите и библиография.

Работата започва с исторически преглед на появата на звука в киното. При своето изложение дисертантът не върви по утърпаните пътеки на киноведското изследване и познание за този процес. Напротив, авторът влиза в полемика и излага теза (защитена с доказателства), че началото на звуковото кино не е свързано с филма „Джазовият певец“, а се е състояло почти две години по-рано. Колегата Нацев систематично изследва този период от развитието на звука в киното, привежда множество исторически и технологични примери в защита на своята теза. В дисертацията се появява цяла галерия от филмови труженици, които са вградили знания, умения и инженерен талант в изграждането на сградата на

филмовия звук. Правилно дисертантът посочва тази част от текста си като приносна в изследването на историята на филмовия звук. Като професионалист участвал в създаването на десетки филми Ивайло Нацев отлично осъзнава колективността на труда, вложен в изработването на филмовата фонограма. На този процес той е посветил следващата част от труда си. Разгледани са различните професии в работата по звука на филма, всяка с етапа на своето включване. Изработена е подробна „карта“ на работата, обяснени и анализирани е приносът на всеки специалист. Тази част създава основа за разсъждения върху многоликото присъствие на „звукарите“ в тъканта на филма.

Разгледани са последователно процесите на работа по първичния звукозапис на терен и работата в постпродукцията. Извежда се тезата за важността на първичния запис, като се анализират различни методи на работа в европейското и американското кино. Авторът добросъвестно анализира предимствата и недостатъците на всеки метод, като защитава тезите си с примери. Подробно е описан и процесът на запис на нахсинхронни ефекти.

След излагането на основополагащите принципи на филмовия звукозапис авторът преминава към излагане на проблемите на реставрацията на филмовия звук. Подробно са анализирани предимствата и недостатъците на различни софтуерни и хардуерни приложения. Те са разгледани както исторически, така и в инженерен план и представляват ясна картина на процеса, който съпътства реставрацията на звука. Авторът обективно анализира популярни и алтернативни софтуерни решения за работа по реставрацията на звука. Тъй като процесът е неминуемо част от технология, сериозно внимание се обръща на технологичните характеристики на различните приложения за работа. Тъй като изкуственият интелект все повече навлиза в работата по звука на всеки филм, в дисертационния труд е обърнато специално внимание на работата с него. Не напразно авторът нарича своята подтема „Звуковият изкуствен интелект – Ин и Ян“. Анализирани са

положителните страни, но и опасностите и изкушенията, които новата технология предлага на авторите.

След като дисертантът е разгледал технологичните изисквания, които стоят в основата на звуковата реставрация в киното, той преминава към следващото ниво от конгломерата от дейности, които съпътстват този процес. Излагат се обстоятелства, свързани с правните аспекти, участието на авторите в работата, висококвалифицирани специалисти и студийна среда за изпълнение на поставените задачи. За да не бъде голословен Ивайло Нацев се позовава на интервюта и анкети с автори, които са минали по пътя на реставрацията на филмови копия. Сред тях са както утвърдени български творци, така и водещи специалисти, които работят в Холивудски продукции. Прави впечатление уважението, с което дисертантът се отнася към труда на колегите си. Всички знаем, че егото е неизменен спътник на творците, но като научен работник Нацев го преодолява. За мен думите посветени на Людмила Махалнишка, анализът на нейното творчество са доказателство, че има надежда за моралното оцеляване на българските творци.

Анализирана е подробно работата по дигиталната реставрация на звука на филм като „Хан Аспарух“ . Проследява се по работата върху гласовете на актьорите, нахсинхронните ефекти, музиката. Въпреки заниманието с технология, дисертантът отдава значимото на присъствието на режисьора Людмил Стайков за вземането на решаващи творчески решения при реставрацията.

В третата глава дисертантът разсъждава върху творческите и етичните проблеми, които поражда звуковата реставрация. Тук се анализират приликите и разликите при работа на реставрация на игрално, документално, или анимационно кино. Авторът посочва, че прийоми, които са напълно приемливи в игралното кино (като презапис на реплики) са табу в документалното. Той разсъждава върху възможността да се постигнат многоканални фонограми за документално кино, което е интересен подход, който понякога е далечен на филмовите продуценти. В този случай като че дисертантът е по-прозорлив от много от своите колеги, свързани

с производството на документално кино. Интересен и показателен пример е приведеният разказ за опита да се осъвремени фонограмата на „Тримата глупаци“. Изводът на дисертанта е, че понякога добрите намерения не водят до добри резултати. „Промяната на едното (фонограмата б.м Св. Ов.) неминуемо води до промяна другото (картината )“ е изводът на автора.

Анализирани са проблемите и колизиите, които могат да настъпят в резултат на намеса във вече съществуващи произведения. Проблемът е разгледан от правна, финансова и морална гледна точка, като са използвани конкретни примери от филмовата практика и законовото им отразяване в бъдещата нормативна уредба както в САЩ, така и в Европа.

Ясно са описани изводи, че дигиталното реставриране не е просто технологичен акт, а дълбока творческа дейност, която може да помогне, но може и да разруши първоначалния авторски замисъл. Очертани са високите критерии, с които трябва да се подхожда при реставриране на филмовата класика. Специално внимание е обърнато на случаите, в които авторите могат пълноценно да участват в процеса на реставриране и на практика да създават ново филмово произведение. Дори ролята и държавата (като незаобиколим фактор във филмопроизводството в Европа) не е подмината.

В заключението авторът прави интересни паралели между тъй наречените от него „пуритани“ и „прогресивно мислещи“ и хоризонтите, които отваря пред тях дигиталната реставрация на филмовите произведения.

Изводите и приносите на дисертанта са добре формулирани, което показва неговата отговорност към темата, с която се е захванал. Като познавам творческата биография на Ивайло Нацев разбирам страстта, с която е подходил при разработването на темата и задълбоченото ѝ разглеждане.

И накрая – едно лично отклонение: Спомням си как за пръв път се срещнах с Ивайло Нацев. По онова време той беше много повече инженер, отколкото творческо лице. Гореше в желанието да се развива и растеше с всеки следващ филм, над който работеше. Това

професионално развитие го докара до най-високите позиции в работата в звукозаписа на терен и постпродукцията. От „обикновен инженер“ той се превърна в „изключителен кинематографист“. Вярвам, че киното спечели в своите редове един грамотен технически, културен и предан на работата работник. Защото ние всички сме работници, а киното има нужда от нас да превиваме гърбове на неговата нива.

В заключение ще кажа, че дисертантът Ивайло Нацев е изпълнил всички изисквания на Закона и е представил оригинален, задълбочен и необходим текст. Вярвам, че той може да се превърне в чудесен учебник и справочник за студентите, а Ивайло ще бъде както и досега техен верен наставник и помощник.

Гласувам с „Да“ за присъждането на научно-образователната степен „Доктор“ на Ивайло Нацев.

София, 16 януари 2026

.....  
проф. д-р Светослав Овчаров